

Передплата

на «РУСЛАНА» вносіть:
в Австрії:

на цілий рік . . . 20 кор.
на пів року . . . 10 кор.
на чверть року . . . 5 кор.
на місяць . . . 170 кор.

За границею:

на цілий рік: зі щоденною
виплатою 7 доларів, або 12
рублів; з виплатою двічі
в тижні 5½ долара, або 10
рублів; з виплатою що субо-
ти 4½ долара, або 9 рублів.
Ноодиноке число по 10 сот.

РУСЛАН

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш; а не возьмеш милости і віри не возьмеш,
бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Шашкевича.

Виходить у Львові що дня
крім неділь і руских свят
о 5½ год. пополудні.

Редакция, адміністрація і
експедиція «Руслана» при ул.
Оссолінських ч. II. (партер)
(Фронт від ул. Тихої). Експе-
диція місцева в Агенції
Соколовского в пасажі Гавс-
мана.

Рукописи звертає ся лише
на попереднє застереженє.

Реклямації неопечатані в
вільні від порта. — Оголо-
шеня звичайні приймають
ся по півні 20 с. від стріч-
ки, а в «Надісланім» 40 с.
від стрічки. Подарки і при-
ватні донесеня по 30 сот.
від стрічки.

Яка для монархії наука з австрійско-сербського спору?

(X) В останнім числі висували ми з австрійско-сербського спору ті послідовности, які наша руска суспільність повинна би собі зятимити, бо они можуть послужити нам доброю і хосенною наукою для нашого національного і культурного розвитку. Сего дня бажавмо застановити ся над тим, яка наука із сего австрійско-сербського спору впливає для всієї монархії, для обидвох її держав. Після щасливого для монархії закінчення сего спору настав спскій, але як довго він потриває, годі предвидіти. Отже тепер треба покористувати ся монархії, обидном її державам, обоюстороннім правительством, як і спільному міністерству і застановити ся зріло і поважно над тим, що треба би в державнім організмі усунути, що направити, що доповнити, щоби на случай нового подібного переселення, яке з огляду на балканські відносини зовсім не є виключене, монархія могла скріплена і здїєлена однодушно і одноставно стати і всім можливим подїям сьміло глянути в очи.

Щасливе і успішне закінченє австрійско-сербського спору і європейського переселення завдячує монархія головно тісному союзови з Німеччиною. Однак Німеччина не була так сьміло станула при боці Австро-Угорщини, колиб наша монархія була не показала ся рівновартним союзником.

А таким союзником рівновартним показала ся наша монархія задля своєї державної спільности і спільности армії добре уоруженої і приспособленої до бою, а крім того задля згідного становища послів в обидвох парламентах (з виїмкою хіба не-

числених одиниць). Сьвідомість сеї єдности і спільности скріпила повагу і становище перед цілою Європою і се повинно бути указкою для міродатних кругів в теперішнім угорським переселеню, що була би зовсім шкідною податливість і уступчивість перед независимцями, за котрими не стоять ані військо, ані наряд, котрі боять ся власного народу і тому зволікають з виборчою реформою і не хсять її допустити на основі загального і рівного права голосованя. Міродатні круги повинні тепер зрозуміти, що вдоволенє широких народних верств в Угорщині надає їм певних прав горожанських розбудить в тих широких верствах народних державну ідею, саможертву, доведе до національного і суспільного спокую поміж народами поселеними в Угорщині і запобіжить на все ненастанним переселеням викликуваним независимцями і іншими сторонництвими, котрі бажать удержати малярську верховладу над немалярськими народностями а також над власним пригнобленим народом.

Керманичі нашої монархії не повинні забувати, що Росія після соромного пораження в австро-угорським спорі, веде дальше кертичну роботу і в дньовикарстві і тепер на славянським зїзді і поміж австрійско-угорськими Славянами, щоби тим способом побороювати небезпечний для неї Австро-славизм а для себе приєднати Славян нашої монархії.

Отсе повинно послужити указкою, що наша монархія і обидві її держави повинні вихіснувати теперішній спокій для усунення національно-політичних і язикових спорів і довести до справедливої розв'язки національного питання по той і по сей бік Литави.

Австрійське правительство дало почин до переговорів і полагоди сего питання в

Чехах і в Дальмації, однак колиб навіть корисно розв'язано се питанє в тих краях, то оно остає ще отвертою раною в інших краях нашої держави, а між тим в Галиччї.

Польско-руский спір вимагає скорої і справедливої полагоди, а над нарадами славянського зїзду в Петербурзі повинні керманичі нашої монархії поважно призадумати ся і не дати ся випередити російськими славянофілами, котрих рука сягають не лише до Галичини, але й до Чех, до Хорвації і Босни. Безсилність возниу Росії уміли вельми зручно в часі європейського переселення вихіснувати австро-угорські керманичі, тепер наспіла крайна пора вихіснувати політичний розлад російського царства і скріпити нашу монархію справедливою розв'язкою національно-політичного і язикового питання.

Огляд часописей

(Партийні відносини на Буковині. Частина галицьких Русинів у серединах Буковинської Русії. Народне учительство на Буковині і галицькі переселенці. Радикалізм і борба его проти поступових народолюбів. Голос проф. Ос. Маковая про буковинські відносини. Дневник „Буковина“ про боротьбу між поступовцями а радикалами).

(Дальше).

Боротьба, яка на неперечнушкоду народної політики укр. рускої завела ся на Буковині між укр. поступовим а радикальним сторонництвом, кидає яскраве і сумне світло на тамошні відносини, котрі в многім так похожі на наші галицько-рускі відносини. Тяжко треба і нашій суспільности придивити ся сій боротьбі і навчити ся з нещастя і біди наших буковинських братів ро-

Сільвіо Пелліко.

Із днів мого тюремного життя.

(Le mie prigioni).

З італійської мови переклав

Володимир Держиурска.

(Дальше).

XXX.

Сі стрічки булиб певно більше приманчіві, колиб Завзе була влюбила ся в мене або, колиб я був принайменше мріяв про неї. Для мене однак сей рід простої зичливости, що лучила нас, була дорожшою, чим любов. І коли я нераз побоював се, що в нерозважнім моім серцю може зайти така зміна, тоді я дуже сумував.

Раз бояв ся я такого случая і мене смутило ся, що вона (не знаю вже чому) видавала ся мені сто раз красшою, як з початку; пригноблений журою, яку... відчував я в її неприсутности а скріпленій радістю, яку мені подавала прива дівчини, рішив ся я кілька днів грати ролю невдоволеного, уявляючи собі, що фамільярність між нами трохи зменшить ся. Се средство мало що помогло: дівчина була так милосердною і терпеливою! Вона оперла ся на вікно й мовчки гляділа на мене. Опісля сказала:

— Пане, вам не до вподоби моя прива; мимо сего, колиб воно було можливе, стояла би

я тут цілий день, бо бачу, що ви потребуєте розривки. Ваш ляхий настрій — се природний наслідок самоти. Стрібуйте побалакати дещо, а милий настрій зникне. А коли ви не хочете говорити, то я говорити му.

— Про вашого любка, га?

— Е, ні, не все про нього; умію говорити й про дещо иншого.

І справді почала вона розказувати про відносини у своїй хаті, про строгу матір, лагідність батька, збиточні вчянки братчиків, а се оповіданє було повне простоти й ввічливости. Та несьвідомо все впадала вона на любов тему своєї нещасної любови.

Я не хотів залишити свого удаваного невдоволеня, щоби її довести до гніву. А вона навпаки, чи то через неувагу, чи хитрість, неначе не запрямічувала сего; не лишало ся отже нічого иншого, як засьміяти ся, розвеселити ся й подякувати їй за її велику терпелівість.

Покинув я отже невдячну думку про розбудженє в ній гніву і з часом мої упередженя розвіяли ся. Бо справді: я не був в ній залюблений. Довго перебирав я се у своїх думках; писав свої рефлексї над тим предметом і сі передумуваня були для мене хосенні.

Нераз непокоїть ся людина якимись урочними страховищами. Щоб від них звільнитися, треба їх уважно передумати і то з близька.

І щож в тім було злого, що я в сердечнім неспокоєм дожидав її відвідан, що я радував ся, коли вона мене жалувала, що за зичливість

віддячував ся їй зичливістю? Таж наші думки обоюсторонні були так непорочні, як найневинніші мрії дитинства а дотик її руки і любий погляд оповивав мене великою пошаною для неї.

Раз вечером безталанна, виливаючи із свого серця жаль за се, що я її виставляв на пробу, закинула мені рученята на шию й залила мое лице горячими сльозами. В тих обіймах не було ні крихітки змислової основи. Доля не може обіймати з більшою пошаною свого батька. Ся подія доволі розбурхала мою уяву. Сі обійми часто приходили мені на думку і тоді годі було про що пнше думати.

Іншим разом, коли вона знов обняла мене з дитячим довірем, я скоро освободив ся з її обіймів і, не відпихаючи від себе, ані не цілюючи її, сказав невиразно:

— Благаю вас, Занзе, не обіймайте мене, се не добре.

Вона внялила в мене свій зір, опісля спустила очі і спаленїла, се певна річ, що тоді перший раз вичитала вона в моїй душі можливість якоїсь слабости до її погляду.

Не перестала однак бути зі мною щирою на будуче, та її сердечність стала більше поважною, більше згідною з моїми бажаннями і се було добре для неї.

(Дальше буде).

зуму. Задля того далше наводимо голос редакції „Буковини“ в сій справі. Ся статя, котра дуже основно обговорює цілу справу, звучать:

Борба між українсько-поступовою і радикальною партією а укр. учительство на Буковині.

„Каменярі“, орган „Вільної організації укр. учительства на Буковині“, помістили в своїм 1. ч. статю „Об'єктивного“, члена редакційного комітету сеї газети, статю під поданим написом, яку задля актуальности самої справи подаємо отсе в повній основі, почім скажемо слово й від себе. „Каменярі пишуть“:

„Від коли зачала організувати ся на Буковині радикальна партія, від тогди розігралась в нас дуже непотрібна борба. „Громадянин“, орган радикальної, а „Буковина“, орган української поступової партії поборюють себе в некультурний спосіб — а радше сказавши — обкидають себе обопільно болотом на радість і втіху наших ворогів. (Про соц.-дем. партію не говорю, бо ся партія не стоїть на чисто-національнім ґрунті і в засаді поборює всі т. зв. „bürgerliche“ партії). Я позволю собі сказати до сеї роботи кілька слів і бажаю зі щирого серця, щоби вони впали на добру землю. А надто для укр. учительства є ся kwestія вельми актуальною, бо з одного боку якраз народні учителі грають у обох партіях визначну ролю а з другого боку не тільки вся укр. але й проча суспільність глядить цікаво за тим, яке становище займе укр. учительство супроти сеї партійної баталії.

Я не стану розводити ся тут, якими аргументами поборюють себе обі сї партії, а скажу тільки коротко, що ся борба веде ся без найменшої серйозности, без політичного такту і з огляду на сумні загально-політичні відносини в нашім краю, не тільки що зовсім непотрібна, але навіть дуже шкідлива. Я переконаний, що, як ся борба піде сею дорогою далше навіть лише оден рік, то політична ситуація укр. народу на Буковині погіршить ся так, що треба буде цілі роки щирої праці, аби поставити єї бодай на ту степен, на якій вона сьогодні знаходять ся.

Та поки поступлю в моїх виводах далше, скажу кілька слів про наше учительство. Я знаю, що серед нашого учительства було й давно — ще перед офіційальним заснованем радикальної партії — багато учителів радикалів. Одначе ті учителі радикали гляділи свого часу на політику нашого народу иншими очима. Они бачили, що є багато лиха, они часто стояли в наших товариствах супроти деяких передових панів із сегоднішньої поступової партії в опозиції, вони часто критикували навіть волюнту наших послів і т. д. і я, не заходячи в те, оскільки ті всі опозиції були оправдані чи ні, скажу тільки те, що в протязі яких 8 літ у нас багато-багато повернуло ся на ліпше, на красше. Але й не дивниця! Люди, що робили в передних часах опозицію, виходили тільки з того становища: Не нищити, тільки поправляти! Розуміє ся, що й тодішні народні провідники, хоч часом і гнівали ся на тих опозиціоністів, хоч часом називали їх і „киринниками“, все таки рахували ся з ними; а рахували ся по моїй думці тому, що бачили щирість в тих людий, що не добачили в тій опозиції ніякої злоби. Часом й загонила ся опозиція в своїй критиці, але не зі злоби, не з жадоби розбити нашу національну організацію а радше з недокладного знання обставин та ради молодечого запалу. Я добре пригадую собі, кілько то горячих дебат велось у „Рускій Школі“ та пізнійше в „Національній Раді“, але всі ті дебати велись у власній хаті, про що чужі або нічого не знали, або знали тільки „перше через десяте“. Сегодня тої „старої“ опозиції вже нема. Сегоднішня опозиція згуртувала ся в окрему пол. партію і не бере ся о те, щоби усунути всяке лих, яке ще панує в нашім суспільстві, але бере ся — по моїй думці, — о гегемонію в керуваню народної політики в нашім краю; і бере ся, на жаль і средствами, які в вольнодумній партії, що очікує лояльного трактованя із сторони инших політичних партій, повинні бути виключені.

Нова опозиція — (лише за таку уважаю бук. радикальну партію тому, що не добачую в ній тої провідної політичної думки, яка одушевляла свого часу цілі верстви нашой суспільности до борби о народні і людські права та о народний добробут) — найшла собі в послідних

временах ґрунт і між бук. укр. учительством, яке оґірене задля відомого становища укр. соймових послів до послідної реґуляції уч. платні. Я особисто стою рішучо на тим становищі, що жаль укр. учительства до наших соймових послів є цілковито оправданий, — що зрештою свого часу й Буковина“ була признала, — але з иншого боку стою й на тим становищі, що справу реґуляції учительської платні треба конче відрізнити від прочих національно-політичних справ. Реґуляція учит. платні є справа станова, і коли наші послы виступили сеї раз проти нашого становаго домаганя, то тим не доказали вони ще, що вони зрадники і вороги українського народу, ба, не доказали навіть, що вони вороги учительства. З огляду на становище наших послів до домаганя учительства з попередних часів, думаю я, що се був тільки такий хвилиний крок, над яким сьогодні може й самі послы жалують. Я переконаний, що й не саме їх становище до реґ. учит. платні так дуже обурило учительство а скорше та невкусна пресова кампанія проти послідної реґуляції учительської платні в „Рускій Раді“ і „Буковині“, що — най се вже нам панове послы вибачать — велась занадто односторонньо і послугувалась „арґументами“, що красше подавалиб для чорносотенної, ніж для поступової преси. В сій справі сказало вже учительство своє слово не раз і не два, а п. послы певно єго не легковажать. Та цілком инше питанє, чи сей гріх укр. послів справді такий великий, що треба би їх за се аж „знищити“ і цілковито компромітувати перед народом, перед селянством, що задля невеликої політичної тямучости не може слідити гаразд за політикою і мати свій власний політичний світогляд?!

(Дальше буде).

Політичний огляд.

Австро-Угорщина.

При доповняючій виборі до парламенту на місце пос. Черногорского в Празі не одержав ніякий кандидат абсолютної більшости. По виборі прийшло до бурливих демонстрацій, котрі покінчили ся численними ув'язненнями. Тіснійші вибори відбудуть ся дня 29. с. м. між нац.-соціалістичним проф. Францом Здраґалом і молодочехом шкільним радником д-ром Генриком Метелькою.

Посол др. Евген Левицкий зголосив в президі парламенту нагле внесенє, яким домагає ся знесеня інституції міністра для Галичини, зглядно поділеня сего міністерства на дві національні секції, польську й руску.

Крім сего заповів він, що в найблизших днях подасть внесенє в справі законодатної розвязки язикового питаня в цілій Австрії.

Президія й парламентарна комісія Коґа відбудуть засіданє дня 26. с. м., а слідуєчого дня відбуде ся загальне засіданє Коґа.

Презез Коґа др. Гломбінський відбув конференцію з міністром скарбу д-ром Біліньским, на котрім обговорювано потребу поправки краєвих фінансів, видваню Коґ-ом як домаганє, яке повино бути полагожденє вже в найблизшій парламентарній сесії.

Під проводом президента міністрів бар. Бінерта відбула ся дальша нарада в справі уживаня языка державними властями в Дальмації. В усіх справах прийшло до порозуміння. Небавом будуть видані відповідні розпорядки. На попередній нараді змагали ся італійські та хорватські представники передовсім о речивець, від якого малиб обовязувати нові язикові постанови а крім сего о скількість місцевостей, в котрих має бути внутрішнє урядованє в італійській згл. хорватській мові.

Про язиковє питанє в Дальмації пише христ.-суспільна Корґ. Austria: В язиковім питаню для Дальмації осягнено наконечно порозумінє. Се також в христ. сусп. кругах викупають з великим вдоволенем. Се бо відповідає програмовому змаганю сего сторонництва, щоби національний свір, деб він не виступав, усунути, а тим самим зменшити єго шкідний вплив на

центральный парламент. Тим способом переведено доказ, що дорога пересправ від народу до народу не тільки є можлива але й відповідна, як се вже показало ся в Моравії. Всяке пригашенє національного спору є успіхом для загально австрійської справи.

Закінченєм чотиродневних переговорів була у міністра просвіти графа Штірґа одногодинна нарада про дальматинські шкільні справи, в котрих доведено також до повного порозуміння. Чотирокласова реальна італійська школа в Задарі має бути розширена на 7-класову, а 4-класова державна реальна школа в Себеніко на 7-класову. Інші справи мають бути полагожені в раді шк. кр. На останку дав бар. Бінерт бенкет в честь учасників сих нарад і виголосив тост на успіх доведеного порозуміння і королівства Дальмації.

Годялоб ся, щоби правительство взяло ся до рішучої полагоди національно-політичного і язикового спору в усіх инших краях австрійських, а також в Галичині, бо сего вимагає конечно політичне становище монархії, як на се вказуємо сьогодні у вступній статі.

Також до Босни намагають ся славянофіли російські перенести т. зв. неославізм. Як Narodni Listy звіщають з Петербурга, запрошено на всеславянський зїзд, який тепер там відбуває ся, також боснійско-герцоговинських відпоручників, які там приїхали, щоби они на тім зїзді „пояснили деякі питаня“. Є се очевидне впливанє у внутрішні справи нашой монархії а міродатні круги в Босні й Герцоговині повинні подбати, щоби ті всеславянські мрії пропаговані Крамаржом, Грібаром, Глебоициком et consp. не тільки там не закоріювали ся, але так само міродатні чинники в Галичині і Буковині повинні мати се на бачности і в тих краях.

І тут також починають роїти ся подібні мрії, о чім свідчить н. пр. недавна ухвала довірочних зборів „русской академ. молодежи“ в Чернівцях, щоби завести московську мову в народних і середних школах, а на університеті катедру московської літератури, історії і прав.

Ціль всеслав. зїзду петербурского висловив виразно відомий Шаранов, котрий промовляв за помаренем між Поляками і Москалями, щоби австрійських Славян приєднати для Росії і тим способом розбити союз Австрії з Німеччиною.

Гостина вчерашня німецького наслідника престоло Вільгельма у Відні в повороті в ювілейного обходу румунського короля Кароля (70-літні уродини) причинить ся неперечно також до скріплення союзу австро-німецького. За єго прадіда Вільгельма I довів кн. Бісмарк до заключеня австро-німецького союзу, котрий показав ся кріпким заборолом європейского мира, а також в сегорічній міжнароднім пересиленю європейским запобіг вибухови війни. Приязні взаємини поміжобидвома династіями неперечно багато причиняють ся до скріплення сего союзу, але тривкі підвалини єму може дати вдоволенє потребам і домаганям народів поселених в нашій монархії, а тоді певно всякі змаганя і мрії всеросійських об'єднаних, котрі під покріпкою неославізму виходять на лави невдоволених австрійських Славян, розійдуть ся як дим.

Президент угорської палати посольської Юст зявив в п'ятницю дневникам, що уважає покликанє Андрашого на президента нового кабінету впрот неможливим. Андраші обстає при спільнім банку, коли тим часом посольська палата повалила єя протягом 24 годин кожний кабінет, котрий обняв би управу без програми утвореня самостійного угорского банку. Юст не побоює ся розвязаня посольської палати, позаяк він і єго сторонники підуть до виборів з програмою заведеня загального виборчого права і самостійного угорского банку. Юст і гр. Батіяні предкладають віднову і то усильнійшу бойкоту австрійських фірм, позаяк ліпше купувати у Німців німецького цїсарства, як у австрійських купців.

В суботу розпочали ся в міністерстві скарбу наради з представниками краєвих виділів в Австрії в справі поділу надвишки, яка вийде з підвищення податку від горівки, між поодинокі коронні краї.

Угорський дневник „Alkotmany“ подає, що в понеділок кабінет, який подасть ся до дімісії, одержить від цїсаря порученє дальше

вести справи. Угорський сойм буде відсиджений дня 26. с. м. королівським рескриптом аж до часу полагоди переселення. Перебуваючі у Відні і Будапешті члени кабінету приготували на се, що полагода переселення потягне ся кілька тижнів. Тим часом візвє цїсар до себе кількох політичних проводирів, щоби вислухати їх поглядів.

На передвчерашнім послуханю міністра Кошу та заявив цїсар, що не приймає єго начерку утворення самостійного угорського банку.

Угорське переселення викликало велике замішанє між коаліційними сторонами угорськими. Як добре поінформований Reichspost запевняє, гр. Андраші не стане на чолі нового правительства, бо як ми вже на се вказували, він змагає до того, щоби з підмогою тимчасової спільности монархії і австро-угорського банку довести переогодом до окремішности державної і банкової.

Занепокоїла незалежність вість, що барон Феєрварі був сими днями на послуханю у цїсаря, та що й б. міністер Кріштофі, творець начерку виборчої реформи має знов бути на послуханю у аркіки Франца Фердинанда. В мадлярських кругах вважають взагалі наслідника престолоа головною перепоною всяких уступок в користь дальшого ослаблення спільности державної Австро-Угорщини. Корона настає рішучо на переведенє виборчої реформи, по котрій сподіває ся зовсім иншого уложєня відносин в Угорщині.

Заграниця.

„Селямлік“ в Царгороді відбув ся зовсім спокійно. Султана, який переїздив до мечети св. Софії витала людність як що раз. Після сего видавало ся отже, що молодотурки не зважають ся зайняти силою столицю та усунути султана, як було ухвалєно значною більшостю на народних зборах в Сан-Стефано. Мотивовано се тим, що народні збори є зовсім незаконні, що Ахмед-Різа обняв незаконно провід зборів, що султана яко каліфа не можуть детронізувати народні збори, бо в них беруть участь також християни, а що більше, се нарушило повагу каліфату і могло мати необчислимі наслідки в будучині.

Між тим стало ся зовсім инакше. В Царгороді залунали перші гарматні вистріли. Македонська армія заатакувала місто в ріжних місцях. Впало трупом много людей, деякі будинки понищені. Европейські посольства стереже турецьке військо. Опір в місті оказав ся дуже слабкий, так що в короткім часі удало ся молодотуркам взяти султанську палату Ільдіз-Кіоск, яке вивисило білу хоругву. В часі боротьби можна було бачити много дєрвішів в зеленнх турбанах з кораном в руці, як заохочували султанські війська. Богато з них молодотурецькі війська полонили або вистріляли.

В місті панує тепер спокій. Чи потриває він довго, тоді предвидіти, бо молодотурецькі війська все ще такі за слабі, щоби з успіхом могли опанувати ціле місто, якого людність може звернути ся проти них протягом одної ночі.

Просимо відховити передплату.

Новинки.

— Календар. Ві второк: руско-кат.: Мартіна; римо-кат.: Перегрїна. — В середу: руско-кат.: Арістарха; римо-кат.: Віталїса.

— Ексц. Митрополит Шептицький виїхав на цілий тиждень до Лаврова.

— Кацапський шпігун перед судом. В суботу відбувала ся перервана оноді судова розправа зроти Ярослава Мончаловського. Яко знатоків до оцінки вартости плянів і скіців укріплення Львова, зроблєних Мончаловським, покликано з генерального штабу майора Новотова і капітана Геллера Галленбургга. Предсідатель ради. Рибіцький передав огляд з попереднього дня розправи. Потім відчитав письмо коменди XI корпусу про знайдені у Мон-ого пляни і начерки фортифікацій. Коменда називає поведєне Мон-ого пляновим шпігунством на шкоду держави і зазначає, що Мон-ого в тім напрямі вишколено, бо подав найважніші точки у Львові, а передовсім водопроводи і залізницї. Начерк називав ся „воєнна кар-

та“, і без сумніву був призначений для Росії. Коменда догадує ся, що Мон-ий мав продовжати своє діло і що до решти Галичини.

Відчитаний протокол поліції в переведеної у Мон-ого ревізії подає, що знайдєно у него кількох примірників православного „Почаївського Листка“, 9 карт генеральних, хрестики і медаліки з Почаєва та ин. На знайдєній картці була адреса Массона, перебуваючого у Львові.

Дальше переслуховано свідків, Цїманта і Миколу Іздебського, бухгалтера, які сиділи в одній вязниці з Мончаловським. Цїмант зізнає, що Мон-ий жалував се перед ним на своє увязненє, бо пляни робив для свого ужитку і є невинний. Іздебський говорив то само і додає, що Мон-ий був в приязни з кадєтом 95. п. п. Оправільом, якого Мон-ий учив російської мови.

В слїдстві сказав Іздебський, що Мон-ий звирив ся перед ним, що то Оправіль робив єму пляни. Тепер при переслуханю Іздебський заявив, що він лише так догадуєв ся, бо Мон-ий є за дурний на то, аби робив такі пляни. Супроти сего предсідник трибуналу радн. Рибіцький відчитав протокол поліційного слїдства, з якого виходить, що Мон-ий сказав єму, що пляни робив Оправіль, приклонник панславїзму. Мончаловський і Оправіль мали з весною виїхати до Росії. Іздебський заперечив ще раз, що такого зізнаня не складає. Свїдок Гріє, який сидів кілька місяців у вязниці з Мон-им, зізнає, що Мон-ий до вини не почував ся. Коли пішла чутка про війну Австрії з Сербією і евентуальну війну в Росію, Мончаловський зробив начерк укріплення Львова, узглядняючи обставину, що російські війська вйдуть до Галичини через Тернопіль. Тоді Іздебський сказав до Мон-ого: „Нє рисуйте, бо будете мати новий процес за сі пляни“. Предсідник трибуналу показав тут сей плян, знайдєний в сїянику Мончаловського в вязниці. Свїдок Еман. Вайсман, який також сидів разом з Мон-им, зізнає, що Мон-ий жалував ся, що сидить невинно. Коли говорено про війну з Сербією, Мон-ий зробив начерк укріплення Львова.

Свїдок Оправіль, кадєт 95. пол. піх. з Морави, стаціонований в Чорткові, зізнає під присягою, що від мая знає Монч-ого. Хотїв учити ся російської мови, а одєн однорічний доброволець поручив єму Монч-ого на учителя. Розпочала ся наука. Про гонорар не згадувано. Лекції було 10 до 15 або в касарні або в мешканю Монч-го. Тривало се зо 2 місяці. Свїдок зізнає дальше, що про військові справи не говорено, лише раз сїняв Монч-ий про машинні карабіни. На питанє, чи свїдок ходив з Монч-им на проходи, відповів, що ходив от так на 300 кроків. Монч. говорив, що їде до Росії і пришлє єму картки з видами і се зробив. На просьбу Монч-ого о спеціальні карти, щоби їх ужити на етнографічну карту Галичини, дав єму 10 спеціальних карт. Тут на питанє радн. Рибіцького Мончаловський заявив, що тому говорив, що карти набув у Відні, бо не хотїв робити клопотів Оправільови. По відчитаню ріжних листів і записок Монч. зізнавали військові знатоки майор Новотний і капітан Галлер-Галленбург, признаючи велику вартість плянам і начеркам укріплення, виконаним Монч-им. Потім слїдували зізнаня судових лікарів, які заявили, що Мончаловський є у послїдженім на умі, але розум має. Се у послїдженє уму мало би значєне в разі сповненя чину хвилєвогє, але діло Монч-ого було довго приготуване зі свідомостю. Обор. др. Солянський виїє ще на переслуханє кількох свідків, одвак трибунал відкинув се внесєне. Вкінци промовляли прокуратор Перацький і оборонець, почім вечером о 8. год. трибунал оголосив вирок, яким засудив Ярослава Мончаловського за злочин шпігунства на три місяці звичайної вязниці з ростом що 14 днів. В мотивах вироку подано, що Монч-ий відсидів вже 7 місяців слїдчої вязниці. Засуджений застеріг собі три дні до внесєня жалби неважности.

— На роботу до Прус. Товариству „Провидїне“ у Львові доносять з Прус, що там вже не потребують робітників до робіт в поли, а приймають лише до копалень. Дорогу до копалень оплачують робітники самі.

— Концерт кобзарів у Звенигородці. Дня 12. с. м. в м. Звенигородці (Кїївщина) відбув ся концерт українських кобзарів: Кучеренка, Потапенка і Задорожнього. Вєі, а особливо Українці, з захопленєм по кілька разів перечитували ті афіші, в котрих було надруковано, що кобзарі будуть співати в супроводі бандури народні українські думи: „Про Морозєнка“, „Про бурю на Чорному морі“, „Про смерть Тараса Шевченка“ й инші. Нєтерплячє і з цікавостю чекали в театрі, поки здїйме ся завєса. От завєса відкрєла ся і заявив ся кобзар. Він сїв і мовчки тихенько перебирає струни на бандурі. Потім струни заголосили дужчє і чудова понєсла ся пісня. Мимоволі переносиш ся за кілька сот років назад і перед очима стоїть і Чорне мєре, і хвилі страшєнні, а між ними козацькі байдаки, що мов ті чайки літають по філях. Так грав і співав Кучеренко про Олексія Поповича. Він також з чутєм просївав „Плач козаків у турецькій неволі“ і „Думу про Морозєнка“. Нє гірше співав і Потапенко „Думу про смерть Тараса Шевченка“, як сподївались весною Шевченка на Україну, а

дїждались тільки єго домовини. Ніби чуєш плач усієї України за своїм поєтом: так жалібно брєвила бандура. Вражїне сею думою Потапенко зробив надзвичайне. Жаль тільки, що він має надто тихий голос і деяких слів не можна було розібрати. Також гарно просївав кілька весєленьких українських пісєнь д. Задорожний.

— Воєнна фльота Австро-Угорщини. З приводу наміреної будови дорогах чотирох нових воєнних кораблів типу Dreadnought для австрійської флотинки, почали відзивати ся голоса, що сей видаток непотрібний. Тому тов-о „Oesterreichische Flottenverein“, заложенє у Відні під протекторатом аркіки Франца Фердинанда, видало відозву до всіх австро-угорських народів, щоби поперали змаганя Flottenverein-у, конєчні до скріплення поваги Австро-Угорщини. Подана низше порівнююча табелька показує, що Австро-Угорщина стоїть на сїрім кінци як що бо боєвої сили, так що до поємности своєї фльоти. Під оглядом боєвої сили представляють ся фльоти ось-як:

Англія	_____
Франція	_____
Зєдїнені Держ.	_____
Нїмєччина	_____
Япанія	_____
Італія	_____
Росія	_____
Австро-Угорщина	_____

Під оглядом поємности представляють ся фльоти ось-як:

Англія	_____
Зєдїн. Держ.	_____
Нїмєччина	_____
Франція	_____
Норвєгія	_____
Япанія	_____
Італія	_____
Голяндія	_____
Австро-Угорщина	_____

Посмертні поповістки.

— О. Григорий Чайковський, парох в Ботлі, височинського декавату, перемискої єпархії, упокоїв ся дня 19. с. м. в 81. році житя, а в 55. році сьвященства. В. с. п.!

Наука, штука і література.

— Kwartalnik historyczny. Organ Towarzystwa historycznego. R. XXIII. Z. 1/2 (1909) не дав в відділі „розправ“ ніякої розвідки, яка відносила би ся до рускої історії. Зате в відділі „рецензій і справоздаєнь“ маємо значне число оцінок праць, що відносять ся до нашої історії. І так з розвідок, що відносять ся до давнього періоду рускої історії, маємо рецензії розвідки проф. Грушевського: Чи маємо автєнтичні грамоти кн. Льва?, проф. Лїниченка: Грамоты галицкого князя Льва и значение подложных документов какъ историческихъ источниковъ та відповіди на неї зі сторони проф. Грушевського: Єще о грамотахъ кн. Льва галицкаго (ст. 197—9); дальше бачимо рецензїю розвідки проф. Грушевського: Хронологія подій Галицько-волинської літописи (ст. 199—200) і розвідки пок. Б. Бучинського: Кілька прицинків до часів вел. князя Свїтригайла (ст. 201—202). Вєі ті рецензїї подає др. Богдан Барвінський. Маємо також рецензїю одної розвідки з часів Козаччини, а іменю д-ра М. Кордуби: Венецьке посольство до Хмельницького (ст. 224) пера М. Гавліка. Вєдми обширну і прихильну оцінку праці М. Тершаківця: Матєриали і замїтки до історії національного відродженя галицької Русї в 1830 та 1840 рр. (Українськоруский Архїв т. III.) подає др. Бр. Лозинський (ст. 240—250). В відділі „бібліографії польської історії“ заготовано значне число розвідок руских учєних з обсягу історії, помічних наук історії, історії церкви і права.

Редакція „Kwart. hist.“ докладає старавь, щоби в єї журналі появило ся як найбільше оцінок праць з обсягу рускої історії та має ввєсти спеціальну рубрику, яка буде інформувала польських істориків про науковий рух на полі історичної науки серед Русинів.

Замітки язикові.

Написав
Іван Верхратський.

(Дальше).

Від часу до часу буду подавати декотрі замітки язикові, які мєні при читаню найновіших газет і книжок насунуть ся. І тут кілька нових заміток міщу. В важких обставинах нашої наро-

дної живни, кожда така згадка, надіюсь, буде пожиточна,

„адриятицький“ — адриятський, море адриятське.

„Банциль“ взяте з польських газет; фальшиво. В латинській єсть bacillus = бациль або прутень (походить від baculus = палиця, прут).

„блющ“. Наші фейлетоністи і повістари, коли прийде ся розказувати про природу, найчастіше беруть назви природовин з польского. Чому, се Богу відомо. Селянин з тих назв нічого не розуміє, а інтелігент часто також ні. Місто „блющ“ єсть чисте, наше слово прочитан (Efeu, Hedera helix).

„варкоч“, warkosz, воркоч.

„Верхрацький“. Декотрі панове, що пишуть: світський, сирітський, Іскаріотський, університетський, т. є. через тс, о що головню нам тут ходити, новітніми часами переіменюють мое назвище на „Верхрацький“. Вже само тое, що я пишу своє назвище Верхратський, не повинні змінити єго, а що найбільше писати: Верхратський, бо знаю без ь не могли би встановити. В немого давніших книгах церковних находить ся виразно напечатаний: Писарь: Данило Верхратський. Був він каноніком у св. Юра і редагував церковні книги. Тс, де не писано у нас через ь; так світський, людський, судський і пр. Тое повинні панове знати. Тимчасом хочуть оказати поступність і в моім назвищі прастаре, моїми предками і мною писане тс переіменують на ь. Але тая їх „поступність“ єсть лише наслідком польської, хибної „учености“ і оказує in rebus ucrainicis maximam ignorantium.

Jan Werchraski находимо тепер в схематизмі урядників, професорів і пр. На якій підставі здолів спорудник схематизму мое назвище змінити? Чи спорудник гадав собі, що я видумав назвище, так як сам хотів? Чи він не знає, що кожний урядник, професор etc. подаючись о місце мусить представити своєму начальству метрику і всі свої документи? Очевидно назвища Dziembowski, Dembiński, Trembicki... спорудник у знає яко орфографією фальшиві, а предся не смів би їх змінити на правильні в тім разі: Ziębowski, Debiński, Trębicki. Навіть хибно в метриці написані назвища можна лише за призволом Намістництва поправити або змінити. Не дивно мені, що при моім назвищі трохи зачукав ся. Ще в гімназії кількох моїх професорів, з роду Поляків, мене питали, як то може бути Werchraski tak jak by Czech, a nie Werchradzki. Я хотів і знав добре мое назвище вивести (Верхрата—льск—и) таки зовсім не противив ся, тільки показав мою метрику і мав спокій. Що хотіли мене писати тоді Werchradzki не дивота: баламутив їх фальшивий, тепер загально уживаний Поляками спосіб писання: módz, strzedz, ledz (давніше навіть: bydz) місто правильних: móbz, strzec, lec. Буквами dz писані форми взяті по фальшивій аналогії з добрих форм podze (poga), podłozde (podłoga).

Спорудник схематизму настрашив ся відай тс моего назвища, думаючи запевно, що так зовсім не може бути. Для єго успокоєня можу єму показати екстракт, який у себе переховую.

Akt Podolskiego Szlacheckiego Deputatskiego Zgromadzenia. Na rodowitość Szlachecką Urodzonym Werchraskim z Rezolucyi 1816 Ru dnia 27 Października wydany. Extrakt. — Видко з того „екстракту“, що давніше Поляки писали частіше тс. І так приміром szlachecki, ale deputatski.

Справди дуже мало Поляків з назвищами писаними через тс. Але суть такі назвища, чого спорудник схематизму не знав. Для приміру наведемо звісну родину Koszutski (К о ш у т значить: биль з листем у кукурудзи, без шупльків, Кошуть—льск—и=К о ш у т с к и й).

Так нещасний народ, як руский, многи переживав нещастя. В 17. століттю многи руски шляхтичі утікали з руских земель до Варшави, бо легко руский шляхтич такв від Русинів міг бути убитий, хоть би задля того, що „католик“. Многи вже не вернули на Русь, остали на польській землі, зовсім спольщились, лише назвища їх лишились руски. До таких належать всі ті назвища родинні, котрі пишуть ся через тс і богато инших пр. Berezowski, Korolewicz, Tretiak, Wasilewski і пр.*)

В згаданім схематизмі єще находимо назвище урядника Werchraski. Імовірно і то назвище писане правильно в метриці спорудник схематизму по своїм мізкованю змінив самовільно. Однакож не маю права тут відзивати ся. Єсли дійсно тому урядникови стала ся кривда, най сам о своє право уїмне ся. Впрочім всі Верхратські з Галичини єуть лише моїми іменниками, не своїяками. Моя-ж родина походить з Поділля, іменно з околиці Каменця подільского.

Новітніми часами находимо у народовців

*) Властиво польські назвища єуть: Brzozowski, Królewicz, Trzeciak, Bazylewski. I. B.

подекуди такі дивогляди як: адвокацький, банкруцтво (чому не банкруцтво?), сьвятотацький місто: адвокатський, банкруцтво, сьвятотатський.

Треба признати, що „старорусини“ по крайній мірі в печатанім слові писали все, як слід, Верхратській.**)

Але і тут „етимологію“ переборщено. Świąciski перемінено на „Святитський“, бажючи тим оказати свою істинну „русекость“, але оказано лише крайне незнанє утворби слів Святить—льск—и=Святитський, (Святитський). Але і декотрим нашим народовцям півроку. І они по часті зачали писати „Святитський“!

(Дальше буде).

Телеграми

в дня 26. цвітня.

Царгород. Коменданта Муктара-пашу, який в Гагенкеї жадав голови султана, застрілено на улиці. — До Царгорода прибуло 300 македонських жандармів до удержуваня порядку.

Царгород. Вчора о 1:40 по пол. зложила оруже вся залога Ілдізу. На Босфорі кружляють торнедівці, аби не допустити до утечі султана.

Кольонія. Köln. Ztg доносить з Царгорода, що при занятю міста молодотурецким війском згинило около пів тисячі осіб а дуже багато було ранених. Потерпіло також много чужинців, які схоронили ся в німецькій консуляті, де упало найбільше карабінових і гарматних стрілів.

**) „Старорусини“ молодші, котрі тепер пишуть так сміливо: „что, какъ, бутербродъ“, відносять ся до назвища Верхратський також „поступино“. На важнійшій документі хотіли писати Верхратський, аж доперва на виразіе жаданє мого відпоручника написали тс, з заміткою: „по коли жадаете, напишемo тс, але властиво повинно бути: Верхратский. О etymologia antiquoruthenica haliciensis! О „старорусини“ молодих літ! Видко лише „бутербродъ“ пишете одважно!

I. B.

Тижневий звіт

Торговельної і промислової палати про ціни збіжжя і продуктів у Львові від 18. до 28. цвітня 1909:

	за 50 клг.
Пшениця	13 10—13 35 К
Жyto	9 00—9 30 К
Ячмінь броваряний	7 75—8 55 К
Ячмінь на пашу	7 70—8 00 К
Овес	8 25—8 65 К
Кукурудза	0 00—0 00 К
Просо	0 00—0 00 К
Горох до вареня	10 00—11 50 К
Горох на пашу	00 00—00 00 К
Бобик	7 50—8 00 К
Ковюшина червона	70 00—82 50 К
Ковюшина біла	38 00—58 00 К
Ковюшина шведска	70 00—85 00 К
Тимотка	32 00—37 00 К
Ріпак зимовий	13 85—14 15 К
Насіє конопл.	10 00—10 50 К
Хміль	27 00—37 00 К
Насіє льняне	11 00—11 25 К
Львянка	10 00—10 50 К

Дяка з красним голосом, молодо, з добрим сьвідощтвям потребує сейчас парохія Корнич коло Коломий; услія дуже добрі, вголошуватись лично. 41 (1—3)

Colosseum

в пасажи Германів

при ул. Соняшній у Львові.

Нова сензацийна програма

від 16. до 30. цвітня 1909.

Щоденно о 8. год. вечер представлено. В неділі і сьвята 2 представлення о 4. год. по пол. і о 8. год. вечером. Що пятниці High-Life представлено. Білети вчасніше можна набути конторі Пльона при ул. Кароля Людвика ч. 5.

РУСИНИ! Жадайте у всіх трафіках, торговлях і крамницях лише туюк і паперців з першої галицько-руської фабрики Євгена Біліньского в Збаражжя.

З доходу сеї фабрики йде 35% на будову церкви в Сеняві, 10% на школи і бурси тов. педагогічного, а 5% на сироти і вдови по сьвячениках.

Держім ся покликую:

Свій до свого!

Дяк іспитований з хорощим голосом, що умів би впровадити хоральний спів, знайде посаду в Звенигороді, п. Бучач. 39 (3—3)

Телефон 788. — Конто щадниці поштової 25.261.

Товариство взаїмних обезпечень

„Дністер“

у Львові, ул. Руска ч. 20. (власний дім).

приймає обезпеченя будинків, збіжжя і знярядів господарських, від шкідлих огневих під корисними услівямі,

числить умірквані премії за обезпеченя,

ліквідує шкоди безпроволочно по пожарі,

уділяє обезпеченим членам в річної надвижки авороті.

За рік 1908 припадає на користь членів зворот 15%.

Поліси „Дністра“ приймає при позичках Банк красвий у Львові і в Чернівцях, Галицька Каса Ощадности, Руска Щадниця і інші каси ощадности.

Через „Дністер“ можна асекуровати ся на житє в Товаристві взаїмних обезпечень в Кракові. Інформації до обезпечень уділяють агенція „Дністра“.

Зголешеня письменних господарів о агенцію приймають ся тільки з таках громад, де єще не робить инший агент „Дністра“.

Фонди „Дністра“ 31/12. 1908 виносять: Фонд резервовий і резерва премій К 1,865.540.—; инші фонди К 458.564.—; разом К 2,324.104.—

Канцелярії Товариства отворені для сторін від год. 8—3.

Розклад залізничних поїздів

важний від 1. мая 1908.

До Львова приходять з	рано	перед пол.	по пол.	вечер	в ночі
Кракова	5:50	8:55	1:30	5:45	9:50
Кракова	7:25	9:50	—	8:40	2:30
Ряшева	—	—	1:10	—	—
Підволочиск	7:20	12:00	2:15	5:40	10:30
Черновець	8:07	—	2:05	5:57	9:30
Черновець	—	—	—	—	12:20
Станиславова	5:40	—	—	—	—
Коломий	—	10:20	—	—	—
Стрия	7:29	11:43	3:50	—	11:00
Пустомит	7:29	11:43	3:50	—	11:00
Самбора	8:00	10:30	2:00	—	9:10
Любіня	8:00	10:30	2:00	9:10	—
Рава рускої	7:10	12:40	4:30	—	—
Янова	8:26	1:15	5:00	9:25	10:10
Брухович	7:10	—	12:40	4:50	8:20
Брухович	8:15	—	—	—	—
Зимної води	5:50	7:25	1:10	5:45	9:50
На Підзамчє:					
З Підволочиск	7:01	11:40	2:00	5:15	10:12
„Бродів	7:01	—	2:00	5:15	10:12
„Курович	—	—	12:54	—	8:34
„Вишник	7:51	—	12:54	3:44	8:34
Зі Львова відходять до	рано	перед пол.	по полуд.	вечер	в ночі
Кракова	3:50	8:25	2:45	7:00	11:15
Кракова	—	8:40	6:12	7:35	12:45
Ряшева	—	—	3:30	—	—
Підволочиск	6:20	10:40	2:16	7:45	11:10
Черновець	6:10	9:35	2:23	—	10:38
Черновець	—	—	—	—	2:50
Станиславова	—	—	—	2:40	—
Коломий	—	—	—	6:03	—
Стрия	7:30	—	2:25	6:42	11:25
Пустомит	7:30	—	2:25	6:42	11:25
Самбора	6:00	9:05	4:00	—	10:45
Любіня	6:00	9:05	—	4:00	10:45
Рава рускої	6:14	11:05	—	7:10	11:35
Янова	6:58	9:15	1:35	3:35	6:30
Брухович	7:21	11:05	—	—	—
Брухович	6:14	—	3:35	7:10	11:35
Зимної води	3:50	8:40	3:30	7:35	11:15
З Підзамчє:					
До Підволочиск	6:35	11:02	2:31	8:08	11:32
„Бродів	6:35	11:02	2:31	8:08	—
„Курович	—	8:53	—	4:41	—
„Вишник	5:47	8:53	2:01	4:41	—

ЗАМІТКА: Поспішні поїзди печатані товстим друком. — Поїзди ідучі лише в неділі означені †.